

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Integrace novodobých českých migrantů na Floridu- Panama City
(případová studie)

Kateřina Kuptíková

Bakalářská práce

2008

SOUHRN

Práce se zabývá ekonomickou migrací do Spojených států. První část je zaměřena na teoretické poznatky týkající se migrace a metodologii práce. Hlavním tématem je motivace českých migrantů na Floridu. Následuje popis adaptace a integrace do nové americké společnosti. Výzkum založený na polostrukturovaných rozhovorech byl proveden mezi českou komunitou v Panama City.

KLÍČOVÁ SLOVA

migrace, motivace, Češi, integrace, Florida

TITLE

Integration of the Czech modern immigrants into Florida- Panama City (a case study)

ABSTRACT

The thesis focuses on economical migration into the United States. The first part of this work summarizes theoretical findings of migration and methodology of fieldwork. The main topic is motivation of the Czech migrants into Florida. It is followed by description of their adaptation and integration into the new American environment. The survey based on semi-structured interviews was performed among the Czech community in Panama City.

KEYWORDS

migration, motivation, Czechs, integration, Florida

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Prof. PhDr. Leoši Šatavovi, CSc. za laskavé vedení práce a podnětné konzultace.

Děkuji své rodině a blízkým za jejich trpělivost a podporu.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	TEORETICKO- METODOLOGICKÁ ČÁST.....	2
2.1	Migrace	2
2.1.1	Definice migrace	2
2.1.2	Emigrant.....	3
2.1.3	Typy migrace	3
2.1.4	Migrační pohyby	4
2.1.5	Migrační teorie v kontextu strategie migrace.....	5
2.2	Metodologie	6
2.2.1	Lokalita výzkumu.....	7
3	VÝZKUMNÁ ČÁST	9
3.1	Motivy migrace	9
3.1.1	Důvody a motivy migranta.....	9
3.1.2	Migrace v kontextu historického pozadí, rok 1989.....	9
3.1.3	Motivy ekonomické	10
3.1.3.1	Statistika vývoje mezd v letech 1993- 2007	12
3.1.4	Motivy ideové	16
3.1.5	Motivy rodinné.....	17
3.1.6	Příběhy krajanů	18
3.1.7	Rozhodování o migraci	20
3.2	Integrace.....	21
3.2.1	Rámec integrace	21
3.2.1.1	Integrační fáze.....	22
3.2.1.2	Potřeby imigranta	24
3.2.1.3	Způsoby integrace	25
3.2.1.4	Cílový prostor usídlení.....	27
3.2.1.5	Zpět do České republiky	29
3.2.1.6	Domov a jeho vnímání	31
3.2.2	Strategie integrace českých migrantů v Panama City	33
3.2.2.1	Sociální sítě	33
3.2.2.2	Bydlení	36
3.2.2.3	Manželství	38
3.2.2.4	Jazyková integrace	39
3.2.2.5	Oslava svátků	41
3.2.2.6	Uspokojování kulturních potřeb.....	42
3.2.2.7	Práce a vytváření sociálních vztahů	42
4	ZÁVĚR.....	45
5	POUŽITÁ LITERATURA.....	47

1 ÚVOD

Tato práce se zaměřuje na českou menšinu žijící v Panama City, státě Florida. Práce si klade za cíl zjistit, proč po roce 1989 došlo k migraci Čechů do Spojených států amerických. Terénní výzkum provedený v letních měsících roku 2007 objasňuje důvody odchodu z České republiky a popisuje strategie, pomocí kterých se Češi integrovali do lokálního prostředí.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první, teoreticko-metodologické části, se věnuji migraci a definici hlavních pojmů. Čtenáři je rovněž přiblížena lokalita provedeného výzkumu a použitá metodologie.

Ve výzkumné části jsou popsány teorie integrace, jež poskytují východisko pro výzkum motivů a strategií českých migrantů. Uvádím zde situaci, ve které se země nacházela na začátku devadesátých let. Důraz je kladen především na vstup migrantů do americké společnosti, každodenní život, pracovní prostředí, jazyk, společenství a sociální síť.

Pobyt v Panama City pro mne nebyl pouhou pracovní příležitostí v zahraničí za účelem získání nových zkušeností. Terénní výzkum byl zdrojem dat, která jsem využila pro sepsání bakalářské práce týkající se problematiky mezinárodní migrace.

2 TEORETICKO- METODOLOGICKÁ ČÁST

2.1 Migrace

Problematika migrace je téma mezinárodního významu, kterým se zabývá mnoho institucí. Migrace je společenský jev a lze ji zkoumat v několika rovinách. Existují proto definice a přístupy, které se liší. Cílem první části není podat vyčerpávající přehled teorií, ale uvést pojmy z odborné literatury, které považují za základ k porozumění daného tématu.

2.1.1 Definice migrace

Migrace je prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, případně natrvalo (Petrušek 1996: 1268). Spolu s porodností je migrace klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje (ED 1999: 168).

Sociální vědy pojem migrace používají v několika významech:

- Přejed jedince nebo skupiny z jedné společnosti do druhé.
- Taková změna jednoho sociokulturního prostředí v nějaké jiné a zásadně odlišné, že fyzické kontakty jsou kvůli vzdálenosti již nemožné.
- Každá dobrovolná nebo nedobrovolná změna bydliště.
- Stálá nebo přechodná změna místa pobytu, čímž se může myslet i změna místa v rámci jednoho domu (Jandourek 2001: 158).

Pojem migrace je složitý a jeho definice obvykle zůstává na vysoce abstraktní rovině. Podle Jansena je migrace důležitým fenoménem ve většině zemí světa (Jansen 1970: 9). Definuje migraci jako sociologický problém, který je zvláště v moderní době hlavním rysem sociální změny.

Na společenské úrovni se migrace stala hluboce zakořeněným fenoménem v lidském chování. Ti, kteří se nepokusili zvýšit svůj status díky mezinárodního pohybu, jsou považováni za nečinné, nepodnikavé a nepřijatelné (Cohen 1996: 453).

2.1.2 Emigrant

Nahlížíme-li na emigranta jako na jedince, který se z vlastní vůle oprostil od omezenosti prostoru, společenské struktury, zvyklostí a postojů, pak je třeba vyvodit názor, že **emigrant** je člověk, který touží po větším prostoru a volnosti s možností srovnání a syntézy různých tradic, kultur a ideologií. Emigrant volí vlastní odpovědnost za svůj život, snaží se proniknout do hloubky věci a zjistit, co je podstatou rozdílu mezi jeho starou a novou vlastí. Emigrant ověřuje platnost svých hodnot a ideálů na životě společnosti v jeho nové vlasti. Snaží se vytvořit osobní syntézu různých fází vlastního života (Diamant 1995 : 122).

2.1.3 Typy migrace

Migrace souvisí s mobilitou. Jedná se o pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru, který je spojen s přechodem nebo trvalou změnou místa pobytu. V Ottově encyklopedii jsou rozlišeny typy migrace, které se dají rozdělit podle následujících kritérií:

Čas

- **migrace nevratná** - spojená se změnou trvalého bydliště
- **migrace dočasná** - charakterizovaná přemístěním na dlouhou, časově omezenou dobu
- **migrace sezónní** – přemístování během určitých období roku
- **migrace kyvadlová** – pravidelné dojíždění za hranice trvalého bydliště

Prostor

- **migrace mezinárodní (externí)**- znamená pohyb mezi zeměmi a má buď formu emigrace nebo imigrace
- **migrace vnitřní (interní)** - pohyb uvnitř jednoho státu (národního prostoru)

- **migrace interkontinentální**- probíhá mezi světadíly
- **migrace intrakontinentální**- uvnitř jednoho světadílu
- **migrace primární**- jedná se o obsazení dosud neosídleného území
- **migrace sekundární**- přistěhování na obsazené území s následnou sociální adaptací (OVE 2003: 61)

K typům migrace se rovněž řadí i **migrace dobrovolná**, která bývá považována především za migraci ekonomickou, kdy migrant usiluje o zlepšení ekonomické situace. Naproti tomu je na **migraci nucenou** pohlíženo jako na vynucené opuštění vlasti z náboženských a politických důvodů.

Migrace, kterou se zabývám, spadá podle definice typu migrací do tzv. mezinárodní migrace. Proto považuji za vhodné přiblížit tento typ migrace. **Mezinárodní migrace** je jevem moderní společnosti. Její vývoj je do určité míry určován tím, že se jedná i o specifický druh obchodu, který je tvořen systémem institucionalizovaných sítí organizací, zprostředkovatelských agentur a jednotlivců, z nichž se každý určitým způsobem podílí na zisku z mezinárodních pohybů. V současné době musí být mezinárodní migrace viděna také jako nadnárodní byznys s obrovským rozpočtem poskytující stovky až tisíce pracovních míst po celém světě (Salt 2001: 18).

Celosvětový nárůst migrační politiky se děje především prostřednictvím fungování těchto kapitálů: konsolidace trhu, formování lidského kapitálu a formování sociálního kapitálu. Mezinárodní migrace vzniká v sociálních, ekonomických, politických a psychologických transformacích, které doprovázejí proces vytváření trhu a celkový rozvoj. Mezinárodní migrace nevzniká z nedostatku ekonomického rozvoje, ale z vývoje samotného, protože imigranti často nepřicházejí do rozvinutého světa z izolovaných komunit (oddělených od mezinárodních trhů), ale z míst, která prodělávají rychlý růst a rozvoj (Šišková 2001: 21).

2.1.4 Migrační pohyby

Většinu mezinárodních migrantů tvoří pracovní, ekonomicky aktivní migranti, kteří jsou v drtivé většině zastoupeni v mnoha typech migračních pohybů:

- v tradiční pravidelné migraci (regular/ settlement migration)
- ve smluvních pracovních pohybech (contract workers)
- v pohybech vysoce vzdělaných pracovníků (professionals)
- v ilegálních pohybech (Šišková 2001: 18)

2.1.5 Migrační teorie v kontextu strategie migrace

Existuje množství teorií migrace, jejichž společným znakem je důraz na sociální síť a sociální kapitál migrantů.

Teorie sítí

Klade důraz na mezilidské vztahy. Upozorňuje, že jedinec obvykle nečiní rozhodnutí o migraci v izolaci od okolních vazeb. Tyto vazby spojují migranty v cílové zemi s jejich krajany (příbuznými, přáteli, známými) v jejich mateřské zemi. Síť zvyšují pravděpodobnost migrace, protože snižují tzv. cenu z riziku a na druhou stranu zvyšují zisky, které migranti očekávají (Šišková 2001: 94).

Studium výše uvedených vazeb může pomoci pro pochopení migranta, který se rozhodl k migraci. Migrační síť poskytují řadu informací, podporu při hledání práce či ubytování. Zcela patrné je, že dochází k rozšiřování migračních sítí.

Institucionální teorie

Zdůrazňuje roli institucí, které vznikly proto, aby posilovaly migrační toky a současně z nich těžily (Šišková 2001: 94).

Teorie dvojího trhu

Říká, že na trhu práce existují dva sektory. Primární a sekundární. Sekundární sektor je méně atraktivní, vyznačuje se znaky jako jsou nízké mzdy, nestabilní pracovní podmínky a malou pravděpodobností zlepšení podmínek (Šišková 2001: 95). Naopak

primární sektor je tvořen pracovníky s dostatečnou kvalifikací, migrantům se naskytuje možnost posunu v kariéře.

World system theory

Interpretuje migraci v souvislosti se sociálněekonomickým a politickým vývojem. Hlavním důvodem migračních pohybů je nerovnoměrné rozložení bohatství a také příležitostí (Drbohlav 1999).

Neoclassical economic approach

Chápe migraci jako prostředek k vyrovnávání rozdílů mezi zeměmi. Imigrační země mají vyspělou ekonomiku, jejich platy jsou vysoké a zároveň trpí nedostatkem pracovních sil. Naopak emigrační země mají méně vyspělou ekonomiku, jejich platy jsou nízké. Emigrační země mají velkou kapacitu pracovních sil (Drbohlav 1999).

Z neoklasické teorie (neoclassical economic approach) vychází „**push- pull**“ **teorie**. Existují dva klíčové faktory, které pohání ekonomickou migraci. Prvním faktorem je „pull“ faktor (zde se řadí potřeby a nabídka pracovního trhu v cílových zemích). Druhým je „push“ faktor, který zahrnuje populaci, nezaměstnanost a ekonomické krize v tzv. domovských zemích. Tato hypotéza předpokládá, že migrace je zapříčiněna socioekonomickou nerovnováhou mezi oblastmi, kde jsou prvotní buď určité faktory odpuzující obyvatelstvo pryč z daného území nebo faktory, které člověka přitahují do místa nového cíle (Drbohlav 1999). Mezi „push“ faktory se řadí nízká životní úroveň, politický tlak, špatné životní prostředí, nezaměstnanost. Naopak do „pull“ faktorů spadá ekonomická příležitost, pracovní příležitost a politická svoboda.

2.2 Metodologie

Za základní výzkumnou metodu své práce jsem zvolila kvalitativní výzkum. Jde o proces hledání a porozumění založený na zkoumání daného sociologického nebo lidského problému (Hendl 2005: 50). Kvalitativní výzkum byl důležitý z hlediska

informací, pomocí kterých byly získány představy o daných jevech. Bylo nahlédnuto do zákulisí, které by pomocí kvantitativního výzkumu zůstalo skryto.

Samotný výzkum byl realizován v červnu až září 2007, kdy jsem se zúčastnila studentského programu Work & Travel. V terénu jsem strávila čtyři měsíce, během nichž se podařilo vstoupit a navázat kontakty s Čechy žijícími v Panama City. Svou roli bych přirovnala k práci detektiva. Vyhledávala jsem informace, které přispěly k zodpovězení výzkumných otázek. Podstatní se stali především tři klíčoví informátoři, díky kterým jsem se orientovala v cizím prostředí a dostávala k informacím, jenž bych sama těžko získala.

Hlavními metodologickými postupy bylo zúčastněné pozorování a polostrukturované rozhovory. Zúčastněné pozorování bylo použito, protože se jedná o nejdůležitější metodu kvalitativního výzkumu. Snažila jsem se porozumět a ztotožnit se zkoumaným prostředím. Stupeň toho, jak jsem se ztotožnila s prostředím, by se dal charakterizovat podle Dismanovy kategorie- participant jako pozorovatel (Disman 2000: 306). Plně jsem se účastnila života ve skupině, ale nezatajila jsem svůj výzkum. Respondenty jsem potkávala nejenom v práci, ale i v místech svého dočasného bydliště, okolí, při oslavách a vzájemných návštěvách. Byly vedeny rozhovory, které tvořily součást přirozené komunikace. Atmosféra rozhovoru byla příjemná. Respondenti ochotně sdělovali své postoje k migraci, proč odešli a jak se zapojili do nového života. Rozhovory byly realizovány s migranty a jejich dětmi.

2.2.1 Lokalita výzkumu

Panama City se nachází v severovýchodní části státu Florida. Severozápad, kterému se často říká Panhandle (geografický termín pro výběžek; název se vyvinul ze slova kuchyňská pánev), hraničí se státem Georgia a Alabama. Tato část Spojených států je také známá jako Emerald Coast (Smaragdové pobřeží), protože pronikavě zelené až sytě modré moře ostře kontrastuje s bílými plážemi. V roce 1969 byla k městu přičleněna osmnáctikilometrová část pobřeží, Panama City Beach, na které se nachází většina turistických atrakcí. Díky své pobřežní poloze a příjemnému klimatu je Panama City

tvořeno hotelovými komplexy, restauracemi, bary a zábavními centry, které představují pracovní příležitost pro migranty z celého světa. Co Panama City zcela chybí je její historie. Nejprve byla jen jakýmsi výhonkem, dlouhou pláží, na které se nacházely pouze doky a papírny. Turistické hotely a místo společenského vyžití bychom zde kdysi hledali jen stěží. To samé platí i s jejími obyvateli. Zeptáte-li se jich na minulost města ve kterém žijí, odpovědi se nedočkáte. Hlavním zájmem je úspěšná turistická sezóna.

Kromě rodilých Američanů žije v Panama City komunita ruská, gruzínská a mexická. Neexistují oficiální statistiky, které by mapovaly počet cizinců v Panama City. Česká menšina je tvořena 80 migranty. Jejich počet však není kvůli stále přicházejícím jedincům stabilní.

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

Ve výzkumné části jsou rekonstruovány motivy migrace, přičemž se vychází ze zkušeností konkrétních osob. Při vyhodnocování interpretací se odpovědi mnohých respondentů překrývaly. Zdůrazňovali však jeden společný motiv a tím se stala ekonomická situace.

3.1 Motivy migrace

3.1.1 Důvody a motivy migranta

Má-li člověk zásadně změnit místo svého dosavadního pobytu, odejít ze své vlasti, je třeba, aby ve společenských a ekonomických vztazích, které jej obklopují, došlo ke změnám tak zásadního rázu, že svou silou přehluší doposud působící faktory, vážící člověka k určitému prostoru a místu. K tomu, aby k uskutečnění jevu tak zásadního významu došlo, je třeba, aby se změněné společenské a materiální podmínky odpovídajícím způsobem odrazily ve sféře společenského vědomí lidí (Šatava 1989: 28).

Motivace respondentů byla založena na jejich očekávání. Příchodu do nové země přiřazovali určité pravděpodobnosti. Chtěli co nejlépe docílit svých představ. To je vedlo ke zvýšenému úsilí a tím pádem dosažení žádoucího výsledku.

Konkrétní důvody a motivace opuštění rodné země určovaly z velké části spokojenost v novém prostředí. Společným rysem se stala ekonomická nejistota, která zasahovala i do dalších sfér života. Respondenti věděli, že Spojené státy nabízí zcela jiné podmínky pro splnění jejich cílů.

3.1.2 Migrace v kontextu historického pozadí, rok 1989

Důvody vedoucí k rozhodnutí opustit vlast byly spjaté se situací v zemi. Devadesátá léta 20. století s sebou přinesla mnohé změny. Psal se rok 1989, který znamenal ukončení komunistické nadvlády v Československu. V roce 1993 se

Československo rozdělilo na dvě samostatné republiky. Současně se datuje počátek vzniku České republiky. Pocity znovunabyté svobody a demokracie však netrvaly dlouho. Počáteční euforie začala brzy opadat a občané České republiky si začali uvědomovat, že cesta k proměně společnosti nebude tak snadná.

Odchod z vlasti se pro některé stal motivací. S pádem komunistického režimu se otevřely hranice a tak myšlenka hledání nového domova přinesla řešení mnohým jedincům i rodinám. Spojené státy americké představovaly zemi s vysněným demokratickým ideálem, kde nic není nemožné. Nabízely uplatnění pracovní síly na trhu a živobytí spojené s vyšší životní úrovní.

3.1.3 Motivy ekonomické

Ekonomickým důvodem k migraci se stala životní úroveň. Záměr migrantů, se kterými jsem hovořila, byl cílený. Chtěli změnit finanční situaci, ve které se nacházeli. Spojené státy americké jsou zemí, která v porovnání s Českou republikou nabízí život ve společnosti s vyšší ekonomickou úrovní. Je třeba zmínit, že prvně na Floridu odcházeli muži, jejichž úkolem bylo prozkoumat a vyhodnotit novou situaci.

Dalším důvodem, který se uvádí jako příčina migrace, je nezaměstnanost ve zdrojové zemi. Tento předpoklad však v případě dotazovaných respondentů nebyl splněn. Příčinou odchodu se nestala nezaměstnanost. Migrantů neměli v České republice potíže s nalezením práce. Problémem se stala právě životní úroveň, se kterou nebyli spokojeni. Nemohli si finančně dovolit to, co chtěli. Do budoucna si představovali lepší materiální zajištění nejenom pro sebe, ale i svou rodinu. Mezi jejich potřeby se řadí lepší bydlení (přesun z panelového domu do rodinného domu), zakoupení bytu, zakoupení rodinného domu, vybavení domácnosti, pořízení automobilu.

Díky ekonomické nejistotě a touze podílet se na nově se utvářející tržní ekonomice hledají pracovníci, výrobci a spotřebitelé nové způsoby, které by měly vést k ekonomickému zajištění proti riziku. Chtějí překonat všudypřítomné nedostatky, které existují na domácím trhu. Ekonomická migrace nabízí domácnostem možnost dosáhnout cílů, které hledají. Vysláním člena rodiny do vyspělejšího zahraničí

umožňuje domácnosti diverzifikovat své zdroje příjmů. Rodina tak redukuje riziko možnosti ztráty příjmu (Šišková 2001: 21).

Ekonomická migrace sloužila k akumulaci kapitálu. Tím, že muž odešel do Panama City, mohl finančně podporovat svou rodinu. Jeho příjem přesahoval průměrnou měsíční mzdu v České republice, jak následně uvádím ve statistice mezd. Svým výdělkem podporoval členy rodiny, kteří zůstali doma. Nejprve posílal peníze, které jim pomohly financovat náklady spojené s bydlením, zabezpečením dětí a splátkami. Příběh Stanislava D. vystihuje průběh migrace a jeho motivaci pro život v Panama City.

„ V Havířově jsme vlastnili fotoateliér. Co se týká živobytí, nemohli jsme si moc vyskakovat, ale ani nedřeli nouzi. Kluci chodili do školy, my s manželkou jsme podnikali. Stroje, které jsme si do fotoateliéru pořídili, byly na splátku. Ze začátku fotoateliér šlapal, ale potom zakázky šly dolů a my se museli něčím uživit. Nejprve jsme museli zaplatit půjčky. Měl jsem kamaráda, který přijel do Čech a zeptal se mě, jestli bych nechtěl jet s ním. Tak jsem se rozhodl, že to zkusím, domů budu posílat peníze a uvidím, jak dál. Jako dělník jsem pracoval nejprve v Kalifornii, potom se mi naskytl možnost odjet na Floridu. Domů jsem posílal peníze. Hanka prodala fotoateliér a s klukama přijela za mnou“. Stanislav D.

3.1.3.1 Statistika vývoje mezd v letech 1993- 2007

Tabulka 1: Průměrná hrubá měsíční mzda

Období	ČR celkem		
	měsíční nominální mzda v Kč	index nominální mzdy SOPR=100	index reálné mzdy SOPR=100
1993	6 095	.	.
1994	7 226	118,6	107,8
1995	8 572	118,6	108,7
1996	10 141	118,3	108,7
1997	11 132	109,8	101,2
1998	12 163	109,3	98,7
1999	13 181	108,4	106,2
2000	14 029	106,4	102,4
2001	15 248	108,7	103,8
2002	16 363	107,3	105,4
2003	17 443	106,6	106,5
2004	18 589	106,6	103,7
2005	19 591	105,4	103,4
2006	20 845	106,4	103,8
*2007	21 781	107,6	105,3

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Poznámka: Údaj měsíční nominální mzdy za rok 2007 je vypočten za 1.,2. a 3. čtvrtletí roku 2007.

Tabulka 2: Přepočtená průměrná hrubá měsíční mzda v privátním sektoru ve státě Florida a průměrný roční kurz CZK/USD

USA celkem				
Období	průměrná hodinová mzda v USD	měsíční nominální mzda v USD	přepočtená nominální mzda v kurzovém průměru daného roku v Kč	kurz CZK/USD průměr
1993	11,05	1768	51546	29,155
1994	11,34	1814	52222	28,782
1995	11,65	1864	49480	26,545
1996	12,04	1926	52279	27,138
1997	12,51	2002	63473	31,711
1998	13,01	2082	67182	32,274
1999	13,49	2158	74681	34,600
2000	14,02	2243	86565	38,590
2001	14,54	2326	88492	38,038
2002	14,97	2395	78409	32,736
2003	15,37	2459	69416	28,227
2004	15,69	2510	64520	25,701
2005	16,13	2581	61802	23,947
2006	16,76	2682	60628	22,609
*2007	17,43	2789	56639	20,308

Zdroj: Bureau of Labor Statistics, ČSÚ, vlastní výpočty

Poznámka: Sazba průměrné hodinové sazby za rok 2007 je spočtena za první pololetí 2007. Nominální měsíční průměrná mzda je vypočtena z průměrné hodinové mzdy a odpracované doby 160hod/měsíc.

Tabulky č.1 a č.2 jsou souhrnem informací zjištěných z ČSÚ a Bureau of Statistics. Jsou zde uvedeny pro názornost a odhalení mzdové úrovně jako jedné z příčin možné ekonomické motivace k emigraci. Ze zmíněných institucí byly zjištěny informace ohledně průměrných měsíčních nominálních mezd. Z ČSÚ to jsou údaje o průměrném ročním kurzu CZK a USD, dále přepočtená nominální mzda, což je propočet podle průměrného evidenčního počtu zaměstnanců ve fyzických osobách podle délky jejich pracovních úvazků na zaměstnavatelem stanovenou (plnou) pracovní dobu. Za stranu USA byly z kanceláře Bureau of Statistics zjištěny údaje o průměrné hodinové mzdě, které byly dále přepočítány na ideální odpracovaný počet hodin odpovídající počtu hodin plné pracovní době v ČR (160 hodin měsíčně, neboli 40hod týdně). Pro potřebu srovnání úrovně mezd v ČR a v USA jsou v tabulce č. 2 uvedeny i průměrné nominální mzdy v USD v přepočtu na měnu CZK dle aktuálního průměrného ročního kurzu CZK/USD. Průměrná mzda není ukazatelem, který by měl vypovídat o většině zaměstnanců, právě tak jako průměrná známka nevypovídá o většině známek žáka ve školním roce. Průměrná mzda má vypovídat o celkové mzdové úrovni, používá se zejména v časovém srovnání (vývoj proti předchozímu období), resp. v mezinárodním srovnání po přepočtech na stejnou měnu, ať již kurzem či přes parity kupní síly.

Tabulka 3: Poměr měsíčních nominálních mezd v USA po přepočtu CZK a ČR ve stejném období

Období	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
poměr nominálních mezd v USA a v ČR	8,46	7,23	5,77	5,16	5,70	5,52	5,67	6,17

Období	2001	2002	2003	2004	2005	2006	*2007
poměr nominálních mezd v USA a v ČR	5,80	4,79	3,98	3,47	3,15	2,91	2,60

Slovní popis tabulek č. 1-3

Tabulka č. 1 znázorňuje, že nominální i reálná hodnota mezd v ČR má vzrůstající trend. Reálná mzdová úroveň v roce 2007 vzrostla v poměru k roku 1993 o 89%. Za předpokladu zachování nulové inflace a cen spotřebních statků a služeb shodných s cenami v roce 2007 v minulých letech, lze odhadnout, že by reálná hodnota průměrné nominální mzdy z roku 1993 odpovídala v roce 2007 hodnotě 11529 Kč. Dle časové řady je tedy patrné, že mzdová úroveň v ČR roste.

Tabulka č. 2 znázorňuje vývoj upravených nominálních průměrných hrubých mezd v USA (stát Florida) a vývoj kurzu CZK proti USD. Výše nominálních průměrných hrubých mezd byla odvozena od průměrné hodinové mzdy ve státě Florida publikované v americké statistické kanceláři Bureau of Statistics. Pro porovnatelnost s údaji z ČR se předpokládá teoretický pracovní výkon o hodnotě 160hodin měsíčně. Dále v této vypočtené mzdě nejsou zahrnuty osobní příplatky, prémie, odměny a další faktory ovlivňující mzdu.

Podíl měsíční nominální mzdy ve státě Florida s měsíční nominální mzdou v České republice udává poměr, který vypovídá, kolikrát byla mzdová úroveň v USA vyšší než v ČR a tudíž kolikrát více si český migrant žijící na Floridě mohl vydělat oproti krajanům doma.

Shrnutí výsledků

Data použitá v časovém srovnání vedla ke zjištění, že v roce 1993 byl mzdový rozdíl mezi mzdou v ČR a v USA nejvyšší. Tehdy činila měsíční nominální mzda v ČR zhruba 6 095 CZK. Průměrná měsíční nominální mzda v USA byla 1768 USD, což po přepočtu tehdejšího průměrného ročního kurzu mezi CZK a USD odpovídalo 51 546 CZK. V následujících letech se mzdový rozdíl postupně snižoval. Vývoj časové řady poukazuje na fakt, že v roce 1993 byla celková mzdová úroveň v USA na mnohem vyšší úrovni než v ČR a tedy velmi výhodné z ekonomického důvodu vyšší mzdy

emigrovat do USA. V roce 1993 si český migrant žijící na Floridě mohl získat téměř 8,5 násobně vyšší mzdu než krajané v ČR.

3.1.4 Motivy ideové

Motivy ideové představovaly možnost sebeuplatnění, zdokonalení se v anglickém jazyce a seznámení se s odlišnou kulturou. Spojené státy americké jsou multikulturní zemí. Práce na trhu je nabízena nejen rodilým Američanům, ale i přistěhovalcům z celého světa. Pro následné sebeuplatnění v budoucím zaměstnání, skupině a společnosti byli migranti motivováni k odchodu. Vidina lepšího postavení a možnost posunout svou kariéru byla cílem těch, které jsem zařadila do skupiny s ideovým motivem. Díky získaným znalostem, zkušenostem a vzděláním mají větší možnosti uplatnění na trhu práce. S dobrým pracovním postavením se pojí i vyšší platové ohodnocení. Ideové motivy jsou spojeny s migrantovou potřebou ekonomického zabezpečení.

Uspokojování materiálních potřeb není jediným vysvětlením pro motivaci migranta. V práci je vycházeno z koncepce Garyho S. Beckera, která tvoří **základ osobního a společenského kapitálu**. Koncepce **osobního kapitálu** umožňuje rozšířit vlastní duševní vlastnictví, nebo-li human capital (obsahující vzdělání, znalosti a dovednosti). **Společenský kapitál** v Beckerově teorii charakterizuje vliv společenského prostředí na motivaci jedince. Tato potřeba úcty, uznání a prestiže od okolí je vlastní všem lidem (Hlaváček 1999: 80). Becker předpokládá „nabalovací“ charakter osobního kapitálu, kdy lidé s vyšší úrovní osobního kapitálu mají tendence do něj více investovat. V praxi to znamená, že ti, kteří se rozhodli odjet, jsou schopni podstoupit překážky, se kterými by se jinak nesetkali.

Rozdíl mezi dovednostmi a tradičním kapitálem je ve vzrůstu užitečnosti osobního kapitálu. Když jedinci zvýší svůj osobní kapitál, dojde k efektivnímu využití jejich zkušeností a poznatků. Ideový motiv má svůj základ v tzv. **teorii seberealizace**. Jedná se především o potřebu seberealizace. Ta vyplývá ze snahy o co nejlepší sebehodnocení. Jde o potřebu být sám sebou, být na místě optimálně využívajícím schopnosti, potřebu znát a poznávat, potřebu porozumět.

„V Čechách jsem pracoval u Czechoslovakmodels jako model. Chtěl jsem to zkusit i v zahraničí. Přítelkyně tady (v Panama City) měla známé a tak jsme se rozhodli odjet společně. Nejprve jsem pracoval jako číšník a zároveň chodil na konkurzy. V New Yorku jsem dostal nabídku pracovat pro Armaniho. Půl roku jsem tam zůstal, ale bylo těžké sehnat si agenta, který by mi domlouval zakázky. Tak jsem se rozhodl toho nechat a vrátit se zpátky na Floridu“. Richard K.

Pro respondenty jako je Richard K. se motivem stala nová kultura, cestování, studium a práce. Každá zkušenost obohacuje jedince v jeho přístupu k druhým a k řešení problémů. Pro ty, kteří touží po kariéřním vzestupu, se pobyt v cizině stává velmi užitečným. Richard K. se pohyboval v modelingové branži a své zkušenosti chtěl zúročit v Americe. To, že neuspěl, neznamená, že by své znalosti dále nemohl využít. Hlavním cílem Kamila O. bylo studium v zahraničí. Přestože již vystudoval chemii v Olomouci, lákala ho také ekonomie. Díky práci v Panama City si zaplatil školné na univerzitě a získal titul v ekonomickém oboru.

3.1.5 Motivy rodinné

Posilování rodinných vazeb bylo vždy jedním ze základních lidských motivů. Lidé se nacházejí v ohrožení díky různým rizikům. Cítí se v ohrožení, jak pokud jde o ohrožení individua, tak pokud jde o „jeho“ společenství, například rodinu (Hlaváček 1999: 39)

Respondenti, kteří se rozhodli odejít a žít v zahraničí, tak učinili dobrovolně. Jejich partneři a v mnoha případech i děti jej následovali po určité době. Nejprve muž musel našetřit na letenku pro členy nukleární rodiny. Po předchozí dohodě se rozhodli prodat svůj majetek nebo ho svěřili svým známých či příbuzným. Žena s dětmi odcházela zpravidla po dokončení školního roku. Dítě tak uzavřelo celý ročník základní školy a v Panama City mohlo nastoupit od začátku školní docházky. Pouze ve dvou případech odjeli partneři společně.

Rodinné vazby jsou natolik silné, že se partnerky respondentů nemohly chovat podle vlastního přesvědčení. Chtěly, aby se rodina sjednotila a žila pohromadě. Proto

odjely do Panama City. Kvůli svého partnera se vzdaly práce a života v Čechách. V novém prostředí byly nuceny překonat počáteční bariéry. Migraci žen jsem vyhodnotila jako **nedobrovolnou**. Nebýt svého partnera, na Floridu by s největší pravděpodobností nikdy neodešly. S nedobrovolným odchodem se pojí i pocity viny. Ženy se cítily zodpovědné za opuštění svých nejbližších ve vlasti. Musely se odloučit od matky a rodičů.

„Pavel chtěl změnit práci a prostředí. S životem v Čechách nebyl spokojen. Odjel na Floridu, zatímco já jsem pokračovala v podnikání (butik s módním oblečením v Chrudimi). Každý týden jsme si volali, ale i tak jsem cítila, že to není ono. Každý jsme žili někde jinde. Pavlovi se na Floridě líbilo, našel si práci, pěkné ubytování. V Chrudimi jsem měla závazky a s butikem se mi dařilo, měla jsem čtyři švadleny. Po půl roce jsem se rozhodla, že butik prodám a pojedu za Pavlem. Tak teď s Pavlem společně pracujeme na Beachcomberu. Rozhodně nelituji toho, že jsem se rozhodla odjet. Pavla mám teď pod dohledem. Nemáme si na co stěžovat, máme slušné bydlení, práci i auto“. Věra H.

K novodobé migraci na Floridu docházelo **dobrovolně**. Kromě žen, které odešly pod tlakem, ostatní migranti neodcházeli nuceně. Češi žijící v Panama City se sami bez cizího zapříčinění rozhodli k tomu, že budou žít mimo Českou republiku. Rozhodli se odejít na Floridu, kterou si sami zvolili. Nesetkala jsem se s nikým, kdo by se rozhodl odejít kvůli pronásledování komunistickým režimem v bývalém Československu.

3.1.6 Příběhy krajanů

Skutečnost, že totalitní režim v bývalém Československu byl pro mnohé krajanů nepřijatelný a rozhodli se emigrovat do Spojených států, je popisována v několika publikacích a výborně je popsána zejména v knize Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů. Autorem je novinář Jan Antonín Krystek, který rovněž publikoval ve Svobodném Slovu, Mladém Světě, Lidové demokracii a Rovnosti.

Pro názornost je zde citováno z publikace *Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů*.

Příběh Franty Kolečkáře

Narodil jsem se v Kunovicích u Uherského Hradiště v katolické rodině. Neměl jsem komunisty moc rád. Můj otec byl malířem a natěračem, kterému v roce 1948 sebrali živnost a vyhnali ho do fabriky. Už od šestnácti jsem režim nenáviděl a chtěl jsem se dostat ven. Jako mnoho našich lidí. (Krystek 1999: 50)

Příběh Vladimíra Kříže

Narodil jsem se v roce 1948 v Jihlavě. Po dvou maturitách mi režim v dalších studiích bohužel zabránil. Původním povoláním jsem tedy kulturní pracovník. Dlouho jsem spolupracoval s brněnským studiem Československého rozhlasu. Sem jsem od roku 1970 posílal svou poezii, fejetony a povídky. Tahle spolupráce s rozhlasem trvala až do doby mého útěku, do roku 1983, kdy už jsem na tom byl politicky hodně špatně. (Krystek 1999: 40)

Příběh manželů Krouzových

O odchodu z vlasti jsme uvažovali od roku 1982. A odešli jsme nakonec v jedné z posledních emigračních vln v roce 1984. Měli jsme předtím v Praze- Dejvicích malý domek. Živili jsme se oba restaurováním, které manželka vystudovala na akademii, tedy svobodným povoláním. V době emigrace jsme už měli dvě děti ve věku tří a pěti let. S dětmi se odchází jinak, než když je člověk svobodný a proto jsme svůj krok hodně zvažovali. Jednou z příčin, proč jsme odešli, byla skutečnost, že jsem se doma nemohl věnovat své původní profesi sochaře. Stereotyp, ve kterém společnost vězela, nešlo prolomit. Druhým důvodem bylo zhoršující se životní prostředí a třetím neustálý tlak totalitního režimu na charakter každého jednotlivce, ať už byl čímkoliv. Snaha režimu ovládnout jednání i myšlení byla přesně tím, čemu jsme se za každou cenu nechtěli podříditi. (Krystek 1999: 98)

3.1.7 Rozhodování o migraci

Při počátečním rozhodování o emigraci si jedinci pokládali otázky, které pojednávaly o tom, jestli budou migrovat a kam. Svou roli zde hraje **vzdálenost cílové země**. Čím je vzdálenost cílové země větší, tím je pravděpodobnost migrace menší. Se vzdáleností souvisí i **vyšší financování nákladů**. Čím vzdálenější země je, tím je migrace do cílové země menší. Vzhledem k vysoké migraci do Spojených států se tato teorie nepotvrdila. Migrantům z České republiky nevadila vzdálenost domovské země. Faktem je, že dnešní dostupnost je daleko lepší než v minulosti. Na trhu je několik leteckých společností, které nabízejí pravidelné linky na trase Česká republika- Florida.

Faktorem ovlivňující migraci je i **věk**. S přibývajícím rokem klesá tendence migrovat. Jedná se však o individuální volbu jedince a proto tuto hypotézu nelze zobecňovat.

Z provedeného výzkumu lze vyvodit tabulku, která znázorňuje motivy Čechů žijících v Panama City. V tabulce č. 4 je zmíněno, zda se jednalo o (ne)dobrovolnou migraci, jaký motiv vedl k odchodu z České republiky, jaká situace tento motiv umocňovala a následně cíl migrace.

Tabulka č. 4: Shrnutí motivů migrace

MOŽNOST ROZHODNUTÍ	MOTIV	SITUACE VE VLASTI	CÍL MIGRACE
Dobrovolné z vlastního rozhodnutí	Ekonomický	Nízká životní úroveň, splacení dluhů	Zvýšení životní úrovně
Dobrovolné z vlastního rozhodnutí	Ideový	Nevyhovující pracovní podmínky	Kariéra, zdokonalení anglického jazyka
Nedobrovolné	Rodinný	Sňatek, roztržení rodiny	Sjednocení rodiny

3.2 Integrace

3.2.1 Rámec integrace

V případě, že se migrant rozhodne opustit svou vlast, začíná pro něj nová životní fáze. Jedinec se vyřadí z původní sociální skupiny (social network) a přichází do nového společenského a sociálního okruhu. Čeká ho proces přizpůsobení se zcela novému prostředí. Proces integrace neboli začlenění, zapojení, sjednocení, splynutí je komplikovaný. Integrace není krátkodobou záležitostí, vyžaduje značné úsilí a mnoho energie. Po opuštění země původu-České republiky- následuje krok, ve kterém se migrant seznamuje s cizím prostředím. Po svém příjezdu na Floridu poznává novou zemi, ve které se poprvé nachází a s ní i jazyk. Seznamuje se s kulturními odlišnostmi národa a rozdílným způsobem myšlení. Zároveň k němu pronikají nové zvyklosti a tradice majoritní společnosti. Okolím je nucen přijmout nový postoj ve společnosti. To, jak se s ním vyrovná, je u každého jedince odlišné.

Friedrich Heckmann uvádí tři možnosti, jak můžeme integraci porozumět. Integraci pojímá jako vytváření nové struktury z jednotlivých částí, jako zlepšování vztahů v rámci struktury a jako přidávání jednotlivých prvků nebo částí struktur do existujícího systému, se kterými se propojí a vytvoří celek. Na integraci jednotlivců nebo skupin je třeba nahlížet jako na způsob začlenění do struktur a skrze typ a kvalitu propojení těchto nových prvků, které již existují. Dochází k propojení s existujícím systémem socioekonomických a kulturních vztahů (Tollarová 2006).

Integraci Čechů považují za proces jejich zapojení do existujícího sociálního prostředí. Integrace sama o sobě neurčuje to, jakým způsobem se Češi do tamější společnosti budou začleňovat. Neexistuje pravidlo integrační strategie, které by migranty směřovalo k co nejlepšímu začlenění do většinové společnosti. Po příchodu do Panama City nehledali cestu, jakou budou směřovat do majoritní americké společnosti. Jejich přizpůsobení je totiž ovlivněno dvěma faktory: jak je samotní Američani přijmou a jejich přístupem k vlastnímu zapojení. Integrace je tedy oboustranný dlouhodobý proces.

Je předpokládáno, že pokud přístup Čechů k integraci byl kladný, tak jejich zapojení bylo efektivnější. Pohledem místních to znamená, že jsou schopni akceptovat jejich způsob myšlení a přijímat nové odlišné kulturní prvky a zvyklosti. Američané mezi sebe přijímají ty, kteří se zajímají o jejich způsob života a jsou schopni pokusit se o následnou zpětnou vazbu. Jsou na migraci zvyklí, protože se setkávají s velkým množstvím cizinců. Jejich chování se dá charakterizovat jako otevřené, vstřícné a přátelské. Přesto mezi sebe přijímají raději jedince s pozitivním myšlením.

Výzkumy v různých zemích přináší důkazy o tom, že postoje obyvatelstva hostitelské země k imigrantům jsou determinovány z hlediska **distance kultur** daných skupin. Postoje příslušníků hostitelské země k imigrantům závisí na míře rozdílnosti. Rozdíly jsou spatřovány mezi jejich kulturou a kulturou imigrantů (Průcha 2002: 103). Z toho tedy vyplývá, že čím větší je rozdílnost v kultuře dvou společností, tím je pravděpodobnější, že se původní společnost pro příchozího migranta stane uzavřenější. Rozdíly mezi americkou a českou společností nejsou natolik veliké, že by se staly problémem pro příchozí Čechy.

Čeští migranti svůj pobyt na Floridě **nepovažují za časově ohraničený**, jak je tomu třeba při krátkodobé pracovní migraci. Často se stává, že migranti, kteří přicestují s představou časově limitovaného pobytu, se neusazují na stálo. Jejich důvod k zapojení do místního života není natolik silný. Žijí s představou, proč by se měli včlenit do majoritní společnosti, když jednou stejně odejdou. V této stagnaci zůstávají i několik let. Jejich integrace je neúspěšná. Pouze částečně se sžili s novým prostředím a pozice, ve které se nachází, se dá charakterizovat jako dlouhodobá návštěva.

3.2.1.1 Integroční fáze

V procesu integrace rozlišují různé fáze. Jedná se o postupný vývoj jedince v novém prostředí, jak se s ním sžívá, přijímá nové podněty a je schopen je následně individuálně vyhodnocovat. Přizpůsobení člověka na novou zemi, společnost a kulturu zahrnuje určitý časový vývoj. Každá tato fáze se vyznačuje specifickou charakteristikou. Na těchto fázím vysvětlím postoj Čechů. Co se dělo, když přišli do Panama City a jak se s tím vyrovnávali.

Proces integrace zahrnuje přijetí nezbytných prvků k tomu, aby došlo k plynulému začlenění do běžného způsobu života a aby se migrant nestal pouhým přeběhlíkem mezi dvěma břehy. Je rozčleněný do několika částí. Když český migrant přijede, čeká ho přizpůsobení novým podmínkám. Je plný zážitků a dojmů z cizího amerického okolí. Příchodem do nového prostředí se začíná orientovat a poznávat. Nachází rozdíly v životě v České republice a Floridou. Tato fáze trvá první měsíce, než si zvykne na novou lokalitu. U některých respondentů jsem se setkala s tím, že při prvních kontaktech s Američany nabývali dojmu, že Američané jsou fantastičtí a v ničem neviděli problémy. K prvním dojmům patřilo i to, že začali srovnávat americkou a českou povahu člověka. To, že se ocitli v novém prostředí, jim dalo podnět k tomu, aby si vytvořili nový obrázek o sobě a majoritní společnosti. Jejich stav charakterizují jako novou a lepší představu o budoucím životě. Je to představa v lepším světle, než ve skutečnosti mnohdy byla možná.

V následující fázi probíhá přijetí prvků nové kultury. **Adaptace** je forma trvalejšího přizpůsobení se novému prostředí (Diamant 1995: 119). V případě, že český migrant před příjezdem ovládal pouze minimum z anglického jazyka, začíná pomalu komunikovat novou řečí. Migrant si v nové zemi začíná budovat svůj domov. Dochází mu, že neodjel pouze na dovolenou, ze které se vrátí domů a zařadí se zpátky do běžného života. Na mysl mu po prvních měsících euforie z nového a jiného prostředí přijde pocit vystřízlivění. Uvědomí si, že na těch Američanech vlastně nic není. Stejně jako oni musí pracovat, aby měl z čeho žít, nakupovat a postarat se nejen o sebe, ale i svou rodinu. Tím, že komunikuje s okolím, se sociálně začleňuje a vytváří si základnu pro svůj vlastní způsob života.

Třetí fází je **integrace**. Záleží na individuálních zvláštěnostech jedince, jak je schopen zařadit se do nové společnosti. Postupně si projde předešlými dvěma fázemi a následuje jeho další krok, jaký postoj si vytvoří k majoritní společnosti. Integrace je dosažení vysokého stupně adaptace (Diamant 1995: 119). Migrant se aktivně podílí na ekonomickém, sociálním a kulturním životě nové země. Integraci lze rovněž chápat jako snahu či vrchol úspěšné adaptace. Migrant se zapojil do nového prostředí, dovede žít v Panama City a cítí se spokojeně. Svým okolím je kladně přijat a má radost z toho,

že se dovedl prosadit. Tato fáze trvá od několika měsíců až po řadu let, během níž nastávají období úspěchů i zklamání.

3.2.1.2 Potřeby imigranta

Když Češi přišli do Panama City, chtěli se zapojit do společnosti a vytvářeli si mechanismy, za jejichž pomoci se integrovali. Problematiky začlenění osob do nového prostředí si všimli sociologové chicagské školy, kteří zaznamenali, že odchod jedince z jeho původního prostředí je zpravidla spojen s narušením primárních sociálních vazeb s jeho rodinou, původní lokální komunitou, známými a kamarády. Narušeny jsou i sekundární vazby s institucemi původního státu a dalších formálních struktur.

Češi přišli do nového prostředí ve stádiu disorganizace a teprve postupně reorganizovali vazby na společenské okolí tak, aby mohli působit v nových strukturách. Robert Ezra Park, vůdčí osobnost chicagské školy působící ve dvacátých a třicátých letech 20. století, píše o čtyřech základních potřebách imigranta:

1) *„Musí mít místo, kde se cítí bezpečný, místo, odkud může odcházet a kam se může vrátet.* Takovým místem se pro Čechy žijící v Panama City staly jejich vlastní domovy. Tím, že si zakoupili nebo pronajali apartmány a domy si vytvořili prostor, který jim dává pocit bezpečí. Mohou si zde odpočinout, trávit volný čas a přijímat návštěvy.

2) *Musí získávat nové podněty, mít prostor k novým zážitkům a dojmům.* Už to, že Češi žijí v jiném kulturním prostředí, je předurčuje k tomu, že dochází stále k novým podnětům a zkušenostem. I přesto, že někteří Češi žijí na Floridě už delší dobu, tak je některé reakce Američanů dokáží překvapit. Žádný den není stejný, dochází k příchodu lidí z jiných zemí a tím k příležitosti seznámit se s odlišnou mentalitou. Pohyb lidí je na Floridě spojen zejména s čilým turistickým ruchem.

3) *Musí být uznáván; to znamená, že musí patřit do nějaké společnosti, ve které má určitý status, musí patřit k nějaké skupině, ve které něco znamená, tam či onam. Musí být jedincem spíše než pouhou součástí ekonomické a sociální*

mašinerie. Dotazovaní se snaží zaujmout postavení, které jim dá pocit, že nepatří na okraj společnosti. Díky svému statutu jsou uznáni okolím. Vytvořili si skupinky přátel a známých. Nejde o povrchní vazby. Vzhledem k délce pobytu se mezi nimi vytvořila silná osobní pouta.

4) *Musí mít v někom zalíbení, mít důvěrný vztah, třeba i jen k pouhé kočce nebo psovi, vůči kterým pocítuje náklonnost a ví, že je tato náklonnost opětována* (Uherek 2003). Pro dotazované, kteří žijí na Floridě v rámci rodiny, je tato potřeba splněna. Díky příbuzenským vazbám je pro ně snazší najít citovou podporu. Dále dochází k navazování nových přátelství, partnerských a manželských vztahů.

3.2.1.3 Způsoby integrace

Pro vyjádření celého komplexu přímých i nepřímých integračních nástrojů, které společnosti používají k zachování sociálního řádu a kterými přispívají k definici postavení imigrantů ve společnosti, se užívá termín způsob integrace. Jedním z rozdílů, na který je nutno pohlížet jako na důležitý, je skutečnost, zda se uvažuje o zapojení migrantů do již existujících struktur. Tyto struktury zůstanou buď nepozměněné, nebo se určitá změna dá očekávat. V případě, že ke změně struktur dojde, tak je to obrat jak na straně migrantů, tak na straně majoritní společnosti (Tollarová 2006).

Způsob integrace a přístup k imigrantům vychází z historie každého státu. Je ovlivněn tradicemi, národní sebeidentifikací, migrační zkušeností států nebo jejich současným politickým směřováním (členství v nadnárodních celcích nebo směřováním vnitřních reforem). Různé způsoby integrace znamenají uplatňování různých politik a nástrojů, které jsou určeny pro celou společnost nebo pouze pro migranty (Tollarová 2006).

Diamant vytvořil tři základní modely způsobu integrace, ve kterých vychází ze samotné podstaty migranta (Diamant 1995: 116). Diamantovy modely jsem použila jako základ, ze kterého jsem vycházela při zpracování vlastních poznatků.

- 1) **Hyperintegrace** znamená, že jedinec má potřebu někam patřit. Snaží se být za každou cenu součástí společenské skupiny. Jeho přáním je být rovnocenným členem. Takový jedinec, který je integrací doslova pohlcen, se často stydí za svůj původ, kulturu a jazyk. Je pro něj velice náročné, aby zamaskoval veškeré své nedostatky. Jeho identifikace je mnohdy až nezdravá.
- 2) **Hypointegrace** v takovém pojetí, kdy si jedinec myslí, že je Čech a kdo může být víc. Je natolik hrdý na svůj původ, že to dává plně najevo. Člověk s takovým přístupem se nikdy nemůže stát uznávaným členem společnosti. Američany pohrdá a neuznává nic z jejich kultury, tradic a společenského řádu. Nejvíce výstižným příkladem hypointegrace je nevhodné používání českého jazyka v přítomnosti Američanů.
- 3) **Normální integrace** je nejlépe vhodným řešením. Jedinec se snaží sžít s novým okolím a to bez ztráty osobní integrity a individuality. Je to snaha o tvůrčí syntézu tradic a kultur.

Z odpovědí dotazovaných respondentů lze vyvodit závěr, že se snaží zapojit do běžného života. Způsobem jejich integrace je tedy již zmíněná normální integrace. Nesnaží na sebe nějakým způsobem upozorňovat. Chtějí být běžnou součástí dosud fungujícího systému. Jana D. popisuje: „*Byli bychom sami proti sobě, kdybychom je prudili. Tak by se mohlo stát, že nás nebudou chtít zaměstnat, to by byl asi největší problém.*“ Samozřejmě, že se snaží někam patřit, což je naprosto přirozené, nechťejí být jen ti, kteří přišli z východu. Na druhou stranu se radikálně neprodírají mezi Američany. Necítí potřebu potlačit svůj původ a jsou hrdí na to, že jsou Češi. To lze spatřit například při sportovních utkáních jako je hokej nebo fotbal. Vždy s radostí se zmíní, že tým, který vyhrál, byl z České republiky. Co se hypointegrace týče, žádný z dotazovaných respondentů neinklinoval k tomu, aby Američanům dával najevo, že je Čech a to znamená víc než obyčejný „Amík“. Z vlastní zkušenosti vím, že když se v Americe s někým potkáte, první otázka je „How are you?“. Po ní ihned následuje další a ta zní „Where are you originally from?“. V Americe potkáte lidi ze všech koutů světa. Jsou to turisté, kteří chtějí poznat známá místa, procestovat ojedinělá města a podívat se

do přírody. Poté tam jsou cizinci, kteří si Ameriku zvolili za místo svého nového domova. Těch, kteří se rozhodli žít v Americe, je mnoho. Národnostně jsou Spojené státy opravdu pestrou zemí. Setkala jsem se s tím, že Američané ostatní nesoudí podle toho, odkud pochází. Jsou velmi tolerantní a otevření vůči cizincům. Důvodem může být fakt, že oni sami mají ve svých řadách občany, kteří jsou sice Američané, ale díky původu svých rodičů a smíšeným manželstvím, mají dvojitý původ. Jako příklad uvádím studentku Ashley M. a pracovníka banky Vitaliye K., se kterými jsem se seznámila během svého pobytu na Floridě. Ashley žije se svým otcem v Los Angeles, její matka byla Američanka a otec pochází z Izraele. Ashley je Američankou, ale současně i židovkou. Když jsme si povídaly o jejím přístupu k Američanům, ale také k cizincům, hovořila s nadhledem o národnostech. Vitaliy se v Americe narodil běloruským rodičům, kteří zde emigrovali. Rovněž byl komunikativní, zmiňoval se o tom, že má mnoho přátel mezi Američany ale i Rusy a Čechy, kteří v Panama City žijí. K tomuto názoru nedocházím pouze z odpovědí dvou respondentů, ale ze svých zkušeností a postřehů mých přátel, kteří v Americe žijí. Tím jaký postoj mají Američané k původu ostatním, sami jaksi očekávají, že se k nim cizinci budou chovat přívětivě. Faktem je také skutečnost, že jsou to cizinci, kteří se snaží o uznání v majoritní společnosti. Kdyby se k nim přichozí Čech choval arogantně, sám by si tak znemožnil svou integraci.

3.2.1.4 Cílový prostor usídlení

Z výpovědí informátorů je patrné, že důležitou roli před odjezdem hrála jejich informovanost o možnosti migrovat do Panama City. Významnou úlohu zde mají **sociální sítě**. Ty udávaly směr cílové země, proč si informátoři vybrali právě Floridu. Lidské vztahy zasahují významným způsobem do rozhodování o migraci a ve velké míře usnadňují vstup do cizího prostředí.

U většiny Čechů byly přátelské a rodinné sítě zdrojem informací, dávaly jim podnět k odchodu. V případě, že se rozhodli k vycestování z vlasti, zkušenosti a zážitky přátel je podpořily, že pojedou. Z jejich vyprávění se dozvěděli, že v Panama City se dá sehnat práce, protože se jedná o turisticky celoročně navštěvovanou destinaci. Kromě práce

je lákal odlišný životní styl a příjemné klimatické podmínky. Zdrojová informace byla předávána od jednoho k druhému. Ta se následně stala inspirací, proč odjet.

Pro rozhodování o odchodu do Panama City nebyly důležité jen informace od známých a příbuzných, kteří tam žijí. Nemalou úlohu měly informace získané od známých, kteří žili v České republice. Někteří z mých informátorů do Panama City přijeli, aniž by měli přímé kontakty. Například od pana Jiřího V. jsem se dozvěděla, že přijel bez toho, aniž by předem někoho znal. Od svého známého, který na Floridě strávil šest měsíců, měl informace. Známý mu poradil, kde by se měl pro začátek ubytovat a dal mu tipy na zaměstnavatele. V případě nouze se musel spoléhat jen sám na sebe.

Druhá část informátorů si vybrala Panama City, protože zde měli známé a ti jim informace zprostředkovali tzv. „z první ruky“. Když přijeli, nacházeli se ve zvýhodněné pozici. V počátcích svého pobytu měli zajištěno bydlení. Známí jim dali rady, jak se mají chovat a čeho se mají vyvarovat. V případě, že se nedorozuměli anglicky, pomáhali jim se zařizováním vlastního bydlení a administrativních záležitostí.

Pro další z řad mých informátorů byly rozhodujícím faktorem rodinné vazby. Sourozenci Jan a Martin se rozhodli, že se odstěhují za svou matkou, která žije v Panama City. I pro ně se začátky v novém prostředí staly lehčí. Bydleli u matky, která jim rovněž sehnala práci. V dalším případě, proč došlo k odchodu ze země původu, bylo sloučení rodin. To jsem uváděla již v motivačních důvodech, kdy se jednalo o udržení nukleární rodiny.

U některých mých respondentů jsem se setkala s vlivem turismu na potenciální výběr cílové země. Tři z mých informátorů navštívili Floridu na počátku devadesátých let jako turisté. Získali tak představu, jak se na Floridě žije. Pavel R. jel na dovolenou na Key West, nejjihuší cíp Floridy. Americké prostředí ho natolik uchvátilo, že se za rok rozhodl na Floridu definitivně odstěhovat a začít nový život.

Cílovým místem informátorů se stalo Panama City. Usadili se buď v centru a jeho přilehlých částech nebo si zajistili bydlení kousek od města. Automobilová

doprava jim zajišťuje bezproblémovou dostupnost do všech částí. V případě, že se stěhovali, šlo stále o pohyb v rámci Panama City a jeho okolí.

Pro Američany je typické, že se během svého života několikrát přestěhují. Stěhují se v rámci jednotlivého státu, mezi státy sousedními a státy, se kterými nemají společnou hranici. Potkala jsem americkou rodinu, která nejprve žila ve státě New York, poté na Aljašce, Hawaii a v době mého pobytu se usadila na Floridě. Předpokládám, že se určitě ještě minimálně jednou přestěhují. Pro Čechy žijící v Panama City migrace v rámci Spojených států není typická. Nepocítují potřebu přestěhovat se do jiného státu. V Panama City mají práci, bydlení a přátele mezi ostatními Čechy a Američany. Mnozí z nich cestují v době svých dovolených a volném času. Nejde tedy o to, že by se nesetkali třeba s možností odcestovat a setkat se s jinými životními podmínkami a nabídkou zaměstnání. Řekla bych, že jim život v Panama City natolik vyhovuje, že netouží po další změně. Pavel P. žil rok v New Orleans, kde se živil v nočním podniku. Vyzkoušel si žít mimo Panama City a vrátil se zpátky. Jak popisuje, bylo pro něj snazší žít v blízkosti své rodiny, zejména kvůli svému mladšímu bratru, se kterým chce být v kontaktu.

3.2.1.5 Zpět do České republiky

S možností migrace se kromě přestěhování do jiné země pojí i návrat zpět do země původu-České republiky. Postoj jedince k migraci, že se do země původu vrátí, může být součástí jeho plánu. V takovém případě by se jednalo o dočasnou migraci. Tato verze se však u mých informátorů nepotvrdila. Byli rozhodnutí usadit se v Americe natrvalo.

Podle postoje k návratu zpět do České republiky lze mé informátory rozdělit na dvě skupiny. Jedni, kteří odešli na Floridu s vědomím, že se tam chtějí usadit napořád. Druzí plánují návrat zpět do České republiky, ale pouze dočasný.

Někdy dochází k rozdílným názorům k návratu zpět do rodné země. Názory se u jednotlivých členů rodiny liší. Neshodnou se partneři, ale také rodiče a děti. K rozporům dochází kvůli příbuzenským vztahům, které by jeden z partnerů nechtěl přetrhnout.

Petra B. odešla na Floridu kvůli svého muže. Často vzpomíná na své příbuzné a rodiče, se kterými je každý týden v kontaktu. Na rozdíl od svého manžela má na návrat rozdílný názor, protože ten už v České republice nemá rodiče a s příbuznými je v minimálním kontaktu. V případě, že se odlišné názory vyskytnou mezi rodiči a dětmi, dochází k možnosti, že rodiče zůstávají natrvalo na Floridě a jejich potomek se chce dočasně vrátit zpět. Důvodem je bližší poznání země, kterou jako malý opustil a shledání se s rodinnými příbuznými. Pavel P. přemýšlí, že by v budoucnu odešel na rok zpět. Chtěl by si najít práci a cestovat po Evropě. S návratem zpět do Panama City by neměl problém, protože na Floridě bude mít rodiče, ke kterým se může vždy vrátit.

Alternativou návratu zpět do země původu je dočasný návrat. Jedná se o formu návštěv nebo delších pobytů. Pavel R. vycestoval v roce 2007 do České republiky na dobu tří měsíců. Během toho navštívil své příbuzné a přátele, se kterými se dlouho neviděl. Jan D. jezdí každoročně se svou manželkou a dětmi za svými rodiči přibližně na dobu 14 dní.

Příbuzenské vztahy informátoři neudržují pouze tím, že jezdí na návštěvy či delší pobyty do České republiky. Interakce mezi nimi probíhají i opačně. Rodiče, děti, sourozenci, bratřanci a sestřenice za nimi jezdí na dovolenou. Do dvou rodin z českých informátorů jsou na dobu letních prázdnin posílány děti sourozenců. Ty mohou u svých strýčků a tetiček poznat jinou kulturu a rovněž cestovat.

Vnímání situace v České republice je rovněž důležitým ukazatelem zvažování možnosti návratu. V rozhovorech s informátory jsem se zajímala, jestli sledují dění v České republice. V případě, že sledují, má následující otázka byla jakou formou. Některé rodiny vlastnily televizi se satelitním přijímačem, na kterém sledovali české televizní stanice. V Panama City jsem se nenarazila na noviny nebo časopis vydávaný Čechy ve Spojených státech. Nejjednodušší cestou, jak se dostat k dění v České republice, je pro ně internet. Využívají ICQ- nejrozšířenější internetový komunikační nástroj pro on-line komunikaci. Tento program umožňuje zasílat zprávy, soubory, fotografie, provozovat chat. Uživatelé mohou být v kontaktu pomocí webové kamery a

mikrofonu. Věra H. je díky ICQ každý týden ve spojení se svým synem..., *dneska spěchám domů, se synem se každou středu vidíme přes ICQ.*“

3.2.1.6 Domov a jeho vnímání

Pocit a představa domova hrají nesmírně významnou úlohu v životě každého člověka. Toto místo, do kterého jako bychom svou představou patřili, odkud vycházíme a kam se můžeme kdykoliv vrátit, jako by bylo součástí nás samých, kusem naší identity. Mít domov znamená: „Být někde doma, vědět, že právě zde, na tomto místě, jsem vytvořil jistý časoprostor, střed, ve kterém mám pocit jistoty a bezpečí a který mi zároveň umožňuje vydávat se denně mimo tento obvod, opouštět domov a opět se do něho vracet.“(Šatava 1989: 21).

Šatava ukazuje, že domov nemusí být pevně fixován na určité geografické prostředí. Domov je možno také měnit. Kromě domova jako takového existuje i „domov v nás“. Tímto se myslí např. rodinné vazby, vztah k povolání, zájmy. Tento tzv. „domov v nás“ je možno přenášet a vytvářet si tak dokonce nová domovská zázemí. Přesto se můžeme domnívat, že na určité rovině existuje prakticky u každého dospělého jedince složitý komplex vazeb na určité konkrétní prostředí a jeho společenské a kulturní klima, které v nejširší míře splňuje u dotyčného člověka představu „domova“, a jež nelze při eventuální změně místa pobytu a prostředí libovolně přenášet (Šatava 1989: 23).

K pohledu domovu českých migrantů nelze přistupovat jednoznačně. Pocit domova a jeho vnímání u nich hraje podstatnou roli. U informátorů jsem se setkala s různými názory na vnímání a lokalizaci domova. Čeští migranti domov vnímají dvojznačně. Pro Pavla P. znamená být doma na Floridě, Panama City (Pavel P. pochází z Havířova, v Panama City žije 15 let). Žije zde se svou rodinou, tzn. se stejnými členy rodiny, se kterými žil v rodném Havířově (členy rodiny tvoří Pavel, jeho matka, otec, bratr a sestra). Chodil zde na střední školu, vytvářel si kamarády v místním prostředí. I když si pamatuje na své dětství a k České republice ho pojí vztah k babičce a širší rodině, doma se cítí v Americe. Svou budoucnost si představuje právě zde. Pro Pavla a

další pocit domova souvisí s tím, jak je přijme místní americká společnost. Pocit domova u nich do jisté míry souvisí i s jistotou a bezpečím.

Během výzkumu jsem poznala také informátory, pro které domov představuje jejich vlast, Česká republika. Většina z nich se dovedla dobře integrovat, našla si práci, založila rodinu. Výhlídky do budoucna rovněž pojí s životem ve Spojených státech. Přesto však odpověděli, že je pocit domova pojí s vlastní.

To, jak svůj domov informátoři vnímali, jsem pozorovala i z jejich hovorů a telefonátů. Ti, kteří se cítili být doma v Panama City, označovali za svůj domov právě Panama City. Když volali do České republiky, říkali, že volají do Čech. Naopak ti, kteří svůj domov spatřují v České republice, o něm také jako o domovu hovořili. Když telefonovali domů, mluvili se svou rodinou a známými, říkali, že volali domů.

Českým migrantům při vnímání domova pomáhá i fakt, že si našli v Panama City práci. Integrace do pracovního prostředí totiž vytváří pocit jistoty. Mít práci a pracovat je spojeno s vnímáním domova.

Označení a vnímání domova podle mne souvisí s tím, v kolika letech člověk opustí vlast a jak silné vazby ho k rodné zemi pojí. Martin D. odešel na Floridu se svými rodiči, když mu bylo 8 let (narodil se v Havířově, nyní je mu 16 let). Veškeré jeho aktivity se odehrávají v Panama City. Zde chodí do školy, má americké kamarády. Se svými rodiči odešel v brzkém věku, tudíž se dá předpokládat, že za svůj domov bude považovat právě Spojené státy. Na otázku, kde se cítí doma, odpověděl následovně:

„Na Havířov si už moc nevzpomínám, s našima jsme odešli sem. V Čechách jsem od té doby nebyl. Ani nevím, kdy se tam podívám. Zatím jsem o tom nepřemýšlel.“

K tomuto tématu bych přidala také české rodiny, kterým se zde narodilo dítě. Nachází se v jiné pozici než ti, kteří s dítětem přišli. „Jakob je Američan. Narodil se a bude žít tady.“ Tak o svém dvouletém bratrovi Jakobovi hovořil Pavel P. Bylo vidět, že je hrdý na svého malého bratra, protože se narodil právě v Americe. Ireně R. a Pavlovi

R. se před dvěma lety v Panama City narodila dcera Natálka. Vedla jsem s nimi rozhovor, v jakém duchu ji budou vychovávat. Irena a Pavel žijí na Floridě od roku 1994. Přestože mají k vlasti kladný vztah, malou Natálku budou vychovávat tak, že jejím domovem bude Amerika.

Někteří čeští informátoři pojímali svůj domov v rámci vztahů, které jsou definovány díky sociálním sítím. Rodinná pouta, která jsou silná, mohou migrantům přinášet rozkol v jejich citech. Nastává tak těžká situace, ve které se musí rozhodnout kam vlastně patří, kde je jich domov.

3.2.2 Strategie integrace českých migrantů v Panama City

3.2.2.1 Sociální síť

Čím více se imigranti identifikují se svou skupinou, tím více jsou přesvědčeni o tom, že mají oporu při své adaptaci na nové prostředí. Touto oporou může být pro imigranta pocit, že jsou mu k dispozici lidé, na které se může spoléhat, žádat je o pomoc či radu, lidé kterým může věřit (Průcha 2002: 105). Přátelské a příbuzenské sítě představují pro české migranty sociální kapitál, který usnadňuje jejich integraci do americké společnosti.

Vytvářením sociálních vztahů můžeme chápat zvyšování sociálního kapitálu. Ten může být využit jak k individuálnímu, tak ke kolektivnímu prospěchu. Výzkum v texaském Houstonu, prováděný J. G. Hagan, poukazuje na nově příchozí imigranty. Ti těžší z přítomnosti krajanů při prvních měsících svého pobytu. Krajané jim pomáhají především při nalezení bydlení a práce (Hagan 1998).

Během svého výzkumu jsem poznala, že čeští migranti sociálními strategiím připisují velký význam. Sociální sítě pro ně mají tzv. „ochranitelskou“ funkci. Vědí totiž, že v případě jakéhokoliv problému se na sebe můžou obrátit. Vztah k ostatním by se dal popsat jako forma výpomoci.

Etnická síť slouží nejenom jako klíčový faktor k úspěšnému vstupu do místní společnosti. Naopak setrvávání ve výhradně české společnosti se může stát brzdícím faktorem integrace. Nedocházelo by k totiž k pronikání do ostatních sociálních sítí mimo českou komunitu.

Etnické sítě se v průběhu integrace mohou měnit. Připisovaná důležitost etnickým vztahům se mění díky vznikajícím vztahům v americké společnosti. Kromě informátorů, kteří se orientují na české etnikum jsou i tací, kteří se orientují spíše na lokální společnost.

Z toho tedy vyplývá, že rozlišujeme sociální strategie dvojího druhu: strategii etnickou a strategie individuální. V následující části popíši, jaké sociální vztahy si Češi vytváří v americké společnosti. Zaměřila bych se také na jejich očekávání a pohled na etnické sítě.

Většina informátorů, se kterými jsem se setkala, měla před příjezdem do Spojených států kontakty. Tyto kontakty jim měly pomoci při následné integraci. Z vyprávění svých známých se dověděli, jak to chodí. Informace, které dostávaly, byly zprostředkované a záleželo pouze na zkušenostech, které dotyční získali. Migranti si následně vytvořili obraz, který však mohl být odlišný od reality. V podstatě se dá říci, že důvěřovali zprostředkovaným informacím. Tak se také některým informátorům stalo, že v počátcích měli problémy. Před odletem měli domluvenou práci a zajištěné bydlení. Jak se ale později ukázalo, zaměstnavatel byl pouhým podvodníkem. Nevyplácel jim slibovanou mzdu, mzda nebyla správně ohodnocena nebo ji také dostávali se zpožděním. Peníze pro ně byly samozřejmě důležité, protože si museli platit výlohy spojené s pobytem (bydlení, strava, oblečení).

Původní očekávání ohledně integrace byly u některých informátorů v rozporu s tím, co očekávali. Za zmínku jistě stojí pozorovat, že u některých z nich se plánovaná představa naprosto lišila od reality. Například Boris D. plánoval po příjezdu hned pracovat:

„Práci jsem měl zajištěnou přes kamaráda, který mi řekl, že s prací neměl žádné problémy. Po příjezdu na letiště, kde mě vyzvednul zaměstnavatel, jsme se jeli ubytovat. Dozvěděl jsem se, že zaměstnavatel pro mě momentálně žádnou práci nemá a tak jsem musel čekat. To se mi nelíbilo, protože jsem musel sáhnout na úspory, které mi pak docházely.“

Putnam vysvětluje odlišné fungování sociálních vztahů a identit. Rozlišuje 2 typy sociálního kapitálu. Svazující kapitál (bonding) vzniká v úzkých kontaktech mezi lidmi, jde tedy o silná pouta, například mezi rodinnými přáteli nebo mezi členy stejné etnické skupiny. Představuje jakési „superlepidlo“, které udržuje homogenitu, upevňuje identitu, vytváří vzájemnost, skupinovou loajalitu a mobilizuje solidaritu. Přemostující (bridging) sociální kapitál naproti tomu zahrnuje vzdálenější kontakty charakteristické slabými vazbami, které mají schopnost překračovat hranice společných skupin. Jedná se kupříkladu o vztahy se známými a přáteli našich přátel, mezi obchodními partnery, s lidmi z různých etnických skupin. Tato forma vazeb spojuje lidi napříč odlišnými sociálními skupinami a vrstvami (Putnam 2000).

Z pohledu dlouhodobé integrace je důležité, jestli sociální prostředí, ve kterém se čeští migranti pohybují, pomáhá rozvíjet jejich vztahy mimo komunitu. Přílišná upjatost na etnickou skupinu může být později vnímána negativně. Tzv. „superlepidlo“ sice posiluje přátelství ve skupině a solidaritu, ale může vést také k inkluzi. Zdeněk P. popisuje, jak bydlel a pracoval pouze mezi Čechy. Zpočátku to pro něj bylo přínosem. Když si s něčím nevěděl rady, zeptal se svého známého. Ten mu pomohl vyřídit účet v bance, uvedl ho v práci, vysvětlil, jak to chodí. Později však pochopil, že pokud si bude chtít najít lepší práci, osamostatnit se a zlepšit se v angličtině, česká komunita mu v tom nepomůže. Být mezi „svými“ není pouhou prioritou. Na příkladě Zdeňka P. vidíme příklad české komunity (sociálního prostředí), ve které se pohyboval. Česká komunita mu sama o sobě nepomohla rozvíjet síť místních vztahů.

Z vyprávění informátorů jsem došla ke zjištění, že jsou v kontaktu se ostatními Čechy, kteří žijí v Panama City. I přesto, že jsou ve styku se svými krajany, tak dávají přednost strategii individuální. Jejich snahou je proniknout do místní americké

společnosti. Přemostující forma kapitálu jim pomáhá navázat vztahy s Američany, vzniká v interakcích a zkušenostech v cizím prostředí. Samozřejmě, že mají vazby mezi českou komunitou, ale snaží se více participovat mimo vlastní skupinu. Skupinu Čechů, která využívá výhradně etnické strategie, nelze definovat jako skupinu s nízkou identifikací s ostatními Čechy. Je mylné, domnívat se, že v Panama City žije homogenní česká menšina.

3.2.2.2 Bydlení

Podstatným krokem pro integraci migranta do americké společnosti je vytvoření vlastního domova. Tím dá najevo, že se osamostatnil a je schopný žít jako člen majoritní společnosti.

Mezi největší města na Floridě se řadí hlavní město Jacksonville (700 tisíc obyvatel), Miami (404 tisíc obyvatel), Tampa (332 tisíc obyvatel) a Orlando (220 tisíc obyvatel). Na rozdíl od těchto měst je Panama City čítající okolo 38 tisíc obyvatel pouze nepatrným bodem na mapě.¹ Malý počet obyvatel však nabízí život v nepřelidněném místě. Mimo sezónu nepřijíždí masy turistů a Panama City se připravuje na další letní období.

Infrastruktura je tvořena rozsáhlou sítí silnic, které vytváří pozemní komunikaci. Součástí města je několik nákupních středisek. V centru se nachází obchodní řetězec Panama City Mall, kde jsou soustředěny butiky s módním oblečením, elektronika, kosmetické salóny, nábytek a občerstvení. Dále je zde síť obchodů Target, Winn Dixie a Walmart, kde jsou k dostání potraviny. Společenský život se odehrává v místních klubech a restauracích. Je zde situován rovněž největší klub ve Spojených státech La Vela, který se těší zájmu nejenom turistů, ale i místních. K typickým americkým symbolům patří rychlé občerstvení tzv. fast food. Nejznámějším po celém světě je McDonalds, který je zde k nalezení hned na několika místech. Typické divadlo není v Panama City postaveno. Nahrazují jej kinosály v obchodních střediscích. Pokud obyvatelé chtějí sportovat, mohou navštěvovat několik fitness center, rozsáhlá sportoviště na okraji města nebo tenisová a především golfová hřiště. Protože se jedná o

---

¹ přibližné počty obyvatel jsou čerpány z internetové adresy <http://www.wikipedia.org>

přímořské město, velice populární je zde sportovní rybolov. Několikrát ročně jsou pořádány soutěže v chytání žraloků a dalších druhů ryb. Ke vzdělávání slouží spolu se základními a středními školami také univerzita.

Dotazovaní respondenti si k životu vybrali místo, ve kterém našli potřebné instituce, obchody, podniky ke společenskému vyžití a školy. Nevybrali si život na farmě ani lokalitu, která by byla vzdálená od centra, a tím pádem museli několik hodin dojíždět. Usadili se ve městě, které dokáže přijímat migrační skupiny daleko lépe než například vesnice. Respondenti proto mají dobré předpoklady pro začlenění do městské struktury. Podle Uherka jsou tyto předpoklady dány adaptací městského obyvatelstva na komunikaci s lidmi, které sice osobně neznají, ovšem reagují na jejich vnější chování, což nevyžaduje jejich dlouholetou znalost k tomu, aby s nimi vstupovali do komplikovanějších interakcí (Uherek 2005).

Češi, žijící v Panama City, bydlí mezi místními obyvateli. Nedošlo zde k vytvoření prostorově vymezené čtvrti, kde by se koncentrovali. V takovém případě by se jednalo o ghetto, které je charakterizováno jako celek, kde žijí lidé jednoho etnika, sociálního postavení, náboženské či kulturní příslušnosti.²

Mají možnost zakoupení a pronajmutí apartmánu nebo domů. V České republice jsem se setkala s tzv. „předsudkem majitele“. Pronajmatele bytu zajímá, jestli je budoucí nájemce muž nebo žena, kolik mu je let, jestli je zaměstnaný nebo student a také v mnoha případech, jestli není cizí národnosti. V případě, že potencionální nájemce není Čech, obávají se reakcí sousedů, co by řekli na to, že je jejich soused kupříkladu černoch nebo Vietnamec. Ve Spojených státech se příslušníci cizí národnosti neseťkávají s neochotou majitelů, kteří by je pro výše uvedené důvody odmítli. Nemají tyto argumenty, které by je vedly k poskytování ubytování pouze Američanům. Taktéž měsíční nájem apartmánů je pro všechny stejný. Při koupi domu se respondenti nepotýkají s žádnými komplikacemi. Je pouze nutné, aby zaplatili požadovanou částku. Součástí bydlení je i částečné nebo úplné vybavení apartmánů a domů. Zařízený interiér

---

² pojem ghetto je popsán na internetových stránkách <http://www.clovekvtisni.cz>

je respondenty považován za jednu z výhod. Při hledání bydlení sdělí své požadavky realitní agentuře nebo si osobně bydlení vyhledávají.

Typickým znakem amerických domů v Panama City je vyvěšení vlajky. Vlajky jsou umístěny na zahradách, připevněny na plotech nebo umístěny na stožárech. Jde o symbol, který má dát ostatním najevo, že obyvatel domu je Američan. Při setkáních s respondenty, kteří jsou vlastníky domu jsem se s americkými vlajkami na zahradách nesešla. I přesto, že se velmi dobře integrovali do místní společnosti, vlajky na svém pozemku neměli.

3.2.2.3 Manželství

Většina respondentů v Panama City žije s partnerem, kterého si vzala v České republice. Nedošlo k příchodu českých dívek a žen, které by se osamostatnily a přijely buď jako au-pair a vdaly se za Američana nebo odcestovaly z ekonomických důvodů. Muži, kteří přijeli bez partnera, se oženili s Američankou. Mladší respondenti, kteří přišli spolu se svými rodiči, neuvažují o partnerství s příslušníkem stejné etnické skupiny. Doposud nedošlo k uzavření manželství mezi českými migranty.

Důvodem proč dochází ke smíšeným manželstvím Čech-Američanka nebo Američan-Češka není pouze navázání citového pouta, ale rovněž možnost získání zelené karty a občanství. Pavla P. přijela na Floridu se svými rodiči. Tím, že se provdala za Američana, získala příležitost zažádat si o zelenou kartu. Svůj pobyt v Americe současně plně legalizovala. V případě, že si respondenti nenašli amerického partnera a přesto by chtěli získat výhody spojené s tímto manželstvím, nedochází ke sňatkovým podvodům. Neplatí za dohodnuté sňatky, pomocí kterých by si pojistili svůj pobyt. Petrovi M. bylo nařízeno opustit Spojené státy. Jedinou možností jak zůstat, se pro něj stal sňatek. Vzal si Marianne S., kamarádku. Jeho situace se nedá považovat za sňatkový podvod, protože neplatil za uzavření manželství. Přátelství a solidarita mu umožnily dál žít v Panama City. Poté, co získá zelenou kartu, zažádá o rozvod, přičemž mu zůstanou veškerá práva Američana.

Děti ze smíšených česko-amerických manželství automaticky získávají americké občanství. Mají předpoklad, aby hovořily oběma jazyky- staly se bilingvní, přičemž anglicky mluvily lépe (vlivem okolí a školy).

3.2.2.4 Jazyková integrace

Zvládnutí anglického jazyka je nedílnou součástí úspěšného začlenění do lokální společnosti. Schopnost hovořit jazykem dané země je důležitým nástrojem z hlediska komunikace. Anglický jazyk je pro respondenty podmínkou pro získání zaměstnání, navázání přátelství, vyznání se ve společnosti a běžnou komunikaci.

Komunikace mezi lidmi může být ohrožena dvěma okolnostmi. Jestliže k popisu týchž skutečností je užito odlišných znaků. Typický je případ lidí hovořících různými jazyky. Vzniklou komunikační bariéru lze překonat jednoduše tím, že se člověk naučí cizí řeči. Druhý problém nastane, jestliže jsou tytéž výrazy interpretovány různě, jestliže je jim přiřkládán komunikujícími odlišný význam. K takové situaci může dojít, vnímá-li posluchač kontext, v němž hovoří, odlišně od mluvčího (například považuje za vážné sdělení něco, co bylo míněno žertem). K odstranění bariér tohoto typu nestačí seznámit se s tím, v jakých intencích používá druhá strana svých pojmů (Keller 1997: 55-56).

Jestliže se jedinec rozhodne emigrovat, má možnost se na život v nové zemi připravit. To samé platí i ohledně cizího jazyka. Respondenti před odchodem do Ameriky mohli získat alespoň základy anglického jazyka, který by nadále rozvíjely. Většina z nich však anglický jazyk neuměla. Vlivem okolí byli přinuceni k tomu, aby se nové řeči naučili. Jestliže se chtěli začlenit a vybudovat si společenské postavení, nic jiného jim také nezbývalo. Nemohli očekávat, že se majoritní společnost bude jazykově přizpůsobovat přistěhovalcům. Ti, kteří hovořili ruským nebo německým jazykem, se nemohli spoléhat na jazykovou příbuznost. Český jazyk nemá s angličtinou žádné společné rysy, na jehož základě by se dala vyvodit slovní zásoba nebo gramatické jevy.

Respondenti, kteří odešli jako dospělí, museli překonat jazykovou bariéru. V Panama City navštěvovali kurzy anglického jazyka a díky práci, kde se setkávali s Američany, si osvojili novou řeč. Mluvená forma jejich angličtiny je na vysoké úrovni

(tzn., že mají dobrý poslech a interakci). Taktéž dokáží anglicky číst, ale písemný projev má dobrý jen ten, který se pohybuje v kvalifikovaných profesích, protože je nutné znát všechny tři složky jazyka (poslech, čtení a psaní). Pro srovnání uvádím znalost jazyka Pavla R. (manažer firmy) a Věry H. (pracuje v prádelně). Pavel R. potřebuje vzhledem ke svému zaměstnání dobře ovládat anglický jazyk. Věra H. sice hovořit umí, ale pro práci v prádelně jí stačí pouze komunikativní znalost, ke které nepotřebuje ovládat písemný projev.

Ovládat cizí řeč znamená, že jedinec musí znát hlubší strukturu a hlavně smysl. Nestačí, aby uměl pouze účelově jazyk použít, ale především se musí naučit v novém jazyce myslet. Nestačí znát jednotlivá slova a ty dosazovat do kontextu. Ukazatel jazykové integrace je přízvuk. Pokud rodilý mluvčí na cizinci nepozná, že se jedná o Čecha, je to znak, že jazykově plně splynul.

Jazyková způsobilost se mění i v průběhu pobytu. Jedinci si uvědomí, že k postupu v práci potřebují zlepšit své znalosti. Stanislav D. by rád podnikal. Sám ví, že úroveň jeho angličtiny není natolik dobrá, aby mohl uzavírat smlouvy a vyjednávat práci. Potřebuje více než komunikativní znalost. Zapsal se proto na místní jazykový kurz, který je zaměřen na obchodní angličtinu. Ti, kteří chtěli pracovat ve stejné profesi jako v České republice, si museli doplnit vzdělání. Museli projít kurzy, ve kterých byli přezkoušeni ze svých znalostí, jejichž součástí byla i jazyková zkouška.

Jazyk si nejlépe osvojily děti respondentů, kteří s rodiči přišli. Jan D. a Pavel P. v Panama City chodili na střední školu. Ve škole si rychle osvojili mluvenou i psanou podobu anglického jazyka. Díky školnímu prostředí se dobře integrovali do většinové společnosti. Pavel P. se zmiňoval o ochotě spolužáků, kteří mu pomohli. Trávil s nimi svůj volný čas a učil se od nich novým výrazům.

Původní jazyk je mezi Čechy žijící v Panama City udržován v domácnostech a při vzájemné komunikaci. Partneři mezi sebou a se svými dětmi mluví česky, protože jim to přijde přirozenější. Respondenti věkové kategorie 35 let a více si češtinu udržují i pomocí hudby. Poslouchají převážně české písně, ke kterým mají vzpomínky.

3.2.2.5 Oslava svátků

Instituce svátků je zavedena v různé podobě ve všech známých kulturách. Různé kultury se liší tím, jsou-li svátky soustředěny do určitého období, či jsou-li periodicky rozloženy v průběhu roku (Keller 1997: 137). Je třeba dodat, že svátky jsou v různých kulturách slaveny také odlišně. Tradice svátků vychází z jejich zvyků.

Kulturně-společenský život Čechů v Panama City se ubírá směrem od původních českých tradic a svátků. Příchodem do Ameriky přestali slavit svátky země původu a začali se orientovat na svátky americké. Keller hovoří o člověku, jako o aktivní bytosti, která je schopna reinterpretovat předem dané skutečnosti a přisuzovat jim zcela nové významy (Keller 1997:138). České svátky pro respondenty v novém prostředí ztratily význam.

Respondenti přisuzují význam zejména těmto svátkům: jsou to **Velikonoce, Den nezávislosti, Halloween, Boží hod vánoční a Nový rok**. Velikonoce neslaví tradičně za doprovodu pomlázky, pečení beránka a zpíváním koled. V Americe se české rodiny zúčastňují velikonočního veselí okolo zdobení velikonočních vajíček v sobotu večer a jejich nalezení v neděli ráno. Z americké kultury přijali oslavu Dne nezávislosti, kdy pořádají ohňostroje, na zahradách grilují maso, konzumují pivo, pořádají pikniky a výlety. V říjnu oslavují Halloween, kdy svým dětem kupují masky a strašidelné kostýmy, aby děti mohly chodit k sousedům a koledovat o sladkosti. Dospělí vyrábí dýňové lucerny a pořádají párty v kostýmech. Boží hod vánoční slaví s prvky vlastní i nové kultury. Tradičně rozbalují dárky večer 24. prosince a týž den mají i štedrovečerní večeři, jejichž chodem je ryba a krocan. Nový rok je respondenty nezměněn, slaví ho stejně jako v České republice, kdy se sejdou se svými rodinami a přáteli.

3.2.2.6 Uspokojování kulturních potřeb

Na území Floridy vzniklo několik českých organizací, klubů, restaurací a obchodů.³ V Panama City nebyl zatím vytvořen žádný spolek, který by oficiálně sdružoval Čechy, kteří tam žijí. V roce 2005 zde Josef H. založil českou hospodu, ve které se servírovala tradiční česká kuchyně. Česká hospoda však fungovala pouze třičtvrtě roku, protože ji nenavštěvovalo mnoho lidí. Poptávka Čechů nestačila k prosperitě a Američané dávali přednost své kuchyni, ve které dominují rychlá občerstvení a pizzy.

Jelikož si Češi nevytvořili žádnou organizaci, ve které by se oficiálně shledávali, vyhledávají jiné aktivity, při kterých dochází k jejich sjednocování. Každým rokem pořádají sjiždění řeky ve státní rekreační oblasti Falling Watters. Rodiny a přátelé se vídají na oslavách narozenin, kde společně pořádají pikniky a grilování. Kromě narozeninových párty se tradičně setkávají i o svátcích. Velmi dobrou příležitostí k vzájemné interakci se pro Čechy stal sport. Muži pořádají fotbalová a tenisová utkání, kde se sejdou se svými rodinami.

Absence spolku, který by měl udržovat českou identitu vyplývá z pozdního příchodu Čechů do Panama City. Na rozdíl od ostatních měst se Panama City začalo rozvíjet teprve v posledních 35 letech. Vliv turistického ruchu přilákal investory, kteří začali skupovat levné pozemky, na kterých vznikla a v současnosti stále pokračuje výstavba hotelových areálů.

3.2.2.7 Práce a vytváření sociálních vztahů

Respondenti vstoupili do pracovního prostoru brzy po příjezdu. Ačkoli disponovali poměrně velkou kvalifikací, získat odpovídající zaměstnání se jim ze začátku nepodařilo. Nejprve všichni, kteří pracovali, vykonávali nekvalifikovanou manuální práci. Tato práce uspokojovala jejich momentální ekonomickou situaci, charakteristickou zejména pro počáteční období jejich pobytu. Pro získání práce je

---

³ V roce 1949 byl v Miami založen Česko-slovenský kulturní spolek, který slouží k udržení české a slovenské kultury, tradic a kuchyně. Na internetových stránkách <http://acsc.org> jsou k dostání informace o česko/ slovenských sdruženích.

podstatné, aby ovládli jazyk nejen tak, aby byli schopni základní komunikace, ale aby se mohli na pracovním trhu uplatnit.

Prostřednictvím zaměstnání a pracovního kolektivu dochází k vytváření sociálních vazeb. Sféra práce pomáhá k navázání vztahů a začlenění do lokální populace. Mnozí Češi po svém příchodu spoléhali při integraci ve sféře práce nejprve na etnické sociální vztahy. Tyto vztahy pro ně představovaly zdroj informací a dalších kontaktů pro orientaci v majoritní společnosti. Díky tomu, že zde již měli známé nebo kontakty, se pro ně stalo snadnějším přijmout práci, která jim byla zajištěna.

Pracovní prostředí poskytuje prostor pro vytváření nových sociálních sítí s členy majoritní společnosti, které mohou využít pro integraci do dalších struktur nebo získání lepší pozice. Postupem času si respondenti začali vytvářet vlastní kontakty a začali pracovat, aniž by museli opírat o zprostředkování práce přes své známé. To však neznamená, že by se distancovali od sociálních sítí, které si mezi sebou navzájem vytvořili. Pouze se přestali spoléhat, že jim známí v každém případě zajistí práci. Díky novým pracovním kontaktům se začali osamostatňovat.

Panama City je přímořským letoviskem, tudíž je většina pracovních pozic soustředěna okolo cestovního ruchu. Respondenti jsou zaměstnanci v následujících sférách:

- **condominia** (hotelové komplexy)- respondenti se podílí na chodu rozsáhlých hotelových středisek a zastávají funkce hotelových recepčních, manažerů, supervisorů. Dále jsou v hotelech zaměstnání jako pokojští, pracovníci prádelny a opraváři.
- **restaurace**- v restauracích zastávají pracovní pozice servírek nebo číšníků, dozorců provozu restaurace, kuchařů, manažerů nebo zástupců manažera restaurace.
- **zábavní centra**- respondenti pracují jako zaměstnanci zábavních center, kde zastávají funkci prodavačů a organizátorů výletů.

Kromě práce v oblasti cestovního ruchu zastávají i pozice v oblasti zdravotnictví. Tři z dotazovaných respondentů pracují jako zdravotní sestřičky v místní nemocnici. Dotazovaní se zmínili také o práci řidičů pro místní zaměstnavatele, kteří potřebují rozvážet lidi do práce. Nevyužívají služby agentur, které by jim zprostředkovaly zaměstnání.

Formou zaměstnání se pro Čechy v Panama City stala i možnost podnikání v oblasti služeb. Pavel R. si založil firmu, která se specializuje na práci zahraničních studentů neboli Work and Travel. Stal se tzv. contractorem a místní trh práce zásobuje studenty především z bývalého Sovětského svazu. Svůj vlastní podnik by chtěla založit i Markéta P. Ta shání sponzory, kteří by jí pomohli v realizaci kavárny a cukrárny. Jan D. se provdal za Američanku, jejíž otec ji odkázal restauraci. Společně tedy zajišťují chod restaurace a jeho prosperitu.

Nadpoloviční většina respondentů má během pracovní sezóny několik zaměstnání, protože zde přijíždí masy turistů a naskytne se jim tak možnost většího výdělku. Pracovní sezóna na Floridě začíná v průběhu března úderem Spring Breaku. Ke konci září turistů ubývá, protože dětem začíná škola a nastává doba odpočinku.

4 ZÁVĚR

Cílem této kvalitativní studie bylo porozumět procesu migrace z pohledu jejich aktérů. Zaměřila jsem se na migranty původem z České republiky, kteří žijí v Panama City. Mezi nejdůležitější témata, kterým jsem se věnovala byly důvody, motivy k migraci a integrační proces.

Čeští migranti přišli na Floridu po roce 1989 kvůli nestabilní ekonomické situaci v zemi. Motivem migrace byla zejména snaha docílit finančního zabezpečení a lepší životní úrovně. Stejně jako u mnoha emigrantů současnosti je i u české migrace obtížné oddělit motivy ekonomické a motivy vztahující se k základním lidským potřebám. Na základě rozhovorů jsem přesto došla k závěru, který vedl k rozdělení motivů na ekonomické, ideové a rodinné. Češi vnímali svoji migraci za dobrovolnou. Ženy, které následovaly svého partnera, jsem ale zařadila do kategorie nedobrovolné migrace. Kvůli poutu ke svému druhovi opustily zemi původu. Nechovaly se tedy jako samostatní jedinci a k migraci byly přinuceny.

Při rozhodování Čechů o migraci hrály důležitou roli informační kanály sociálních sítí v Americe, které ovlivnily rozhodnutí o samotné migraci i volbu cílové země. Taktéž informace od známých a rodinní příslušníci přispěli k rozhodnutí a cílovému prostoru. Čeští migranti odešli na Floridu natrvalo. Někteří plánují návrat zpět do České republiky, ale pouze dočasný.

V souvislosti s integrací do americké společnosti přikládali Češi zpočátku význam sociálním sítím založeným na společném původu. Etnické sítě jsou pro většinu Čechů důležitým sociálním kapitálem. Ten usnadňuje integraci do cizí společnosti. V procesu integrace se Češi postupně spoléhali méně na etnické sítě. Vytvářeli si sami nové kontakty a vazby s lokální populací. Pochopili, že zakotvenost v sociálních sítích české komunity byla překážkou integrace do struktur majoritní společnosti.

Strategie a význam, jaký jim Češi připisovali, měly vliv na postoj Američanů k nim samotným. Velice dobře se zapojili do všech sfér života. Integrační strategie

českých migrantů v Panama City se dají rozčlenit na strategii sociální, kulturní a ekonomickou. V těchto souvislostech jsem se zaměřila na oblast bydlení, manželství a navazování nových partnerských vztahů, jazykovou integraci, oslavu svátků a dodržování tradic, uspokojování kulturních potřeb, organizací a práci.

Pro Čechy je velmi důležitá integrace ve sféře práce. Prostřednictvím zaměstnání vstoupili mezi Američany a navázali s nimi přátelské vazby. Ta poskytuje příležitost ke styku s lokální populací. V práci se naučili základům anglického jazyka, který poté rozvíjeli. Také se pro ně stala základním pojítkem ke všem cílům. Skrze pracovní proces byli finančně samostatní a zajistili si bydlení, auto, možnosti cestovat, vlastnit majetek. Otvíraly se jim možnosti integrace i v dalších společenských oblastech.

Migrační proces Čechů jistě není ukončen, a proto je tato studie jen nahlédnutím do tohoto procesu. Vzhledem k poměrně krátké migrační historii Čechů v Panama City, bude zajímavé sledovat další vývoj jejich strategií integrace. Zejména vývoj procesu začleňování generace dětí do americké společnosti a pokračování jejich cesty a postojů k České republice. Rozsah této bakalářské práce neumožňuje postihnout celou problematiku. Dává podnět k řadě dalších otázek a nevyjasněných aspektů.

5 POUŽITÁ LITERATURA

BAUMAN, Zygmunt. *Myslet sociologicky : netradiční uvedení do sociologie*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1996. 233 s. ISBN 80-85850-14-1.

COHEN, Robin. *The sociology of migration*. Cheltenham : Edward Elgar, 1996. 544 s. ISBN 1-85898-000-3.

DIAMANT, Jiří Jindřich. *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1995. 208 s.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha : Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DRBOHLAV, Dušan. In ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice : my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha : Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

DUBOVICKÝ, Ivan. *Češi v Americe - Czechs in America*. Praha : Pražská edice, 2003. 64 s. ISBN 80-86239-04-7.

GUIBERNAU, Montserrat, REX, JOHN. *The Ethnicity Reader : Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Cambridge : Polity Press, 1997. 336 s. ISBN 0-7456-1922-3.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HLAVÁČEK, Jiří. *Mikroekonomie sounáležitosti se společenstvím*. Praha : Karolinum, 1999. 207 s. ISBN 80-7184-856-5.

HRUBÝ, Karel, BROUČEK, Stanislav. *Češi za hranicemi na přelomu 20. a 21. století*. Praha : Karolinum : Etnologický ústav AV ČR, 2000. 339 s. ISBN 80-7184-932-4.

JACQUELINE MARIA, Hagan. Social Networks, Gender, and Immigrant Incorporation : Resources and Constraints. *American Sociological Review* [online]. 1998 [cit. 2008-02-04]. Dostupný z WWW: <www.jstor.org>.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

JANSEN, Clifford J. *Readings in the sociology of migration*. Oxford : Pergamon Pr, 1979. 402 s. ISBN 0-08-006914-2.

KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1997. 181 s. ISBN 80-85850-25-7.

KRYSTEK, Jan Antonín. *Amerika, můj nový domov : příběhy našich krajanů*. Brno : Doplněk, 1999. 138 s. ISBN 80-7239-030-9.

NEŠPOR, Zdeněk. *Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty*. Praha : Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2002. 95 s. ISBN 80-7330-017-6 .

Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích. Praha : Ottovo nakladatelství- Cesty, 2003. 2 sv. (735, 752 s.). ISBN 80-7181-947-6.

PARK, Robert Ezra. In UHEREK, Zdeněk. Společenská integrace migračních skupin : základové pojmy a problémové okruhy. *Publikace a výzkumy* [online]. 2003 [cit. 2008-02-05]. Dostupný z WWW: <migraceonline.cz>.

PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník*. Praha : Karolinum, 1996. 2 sv. (747, 749-1627 s.). ISBN 80-7184-310-5.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie : sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. Praha : Portál, 2004. 199 s. ISBN 80-7178-885-6.

PUTNAM, Robert. The Collapse and Revival of American Community. *SOCIOweb* [online]. 2007 [cit. 2008-01-12].

SALT, John. „Europe’s Migration Field Demographic and Cultural Specificity and Integration of Migrants“. In HORÁKOVÁ, Milada. *Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. 2003. 97 s. ISBN 80-239-2927-5.

ŠATAVA, Leoš. *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. Praha : Univerzita Karlova, 1989. 163 s.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice : my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha : Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

TOLLAROVÁ, Blanka. Integrace cizinců v Česku : pluralita nebo asimilace. *Biograf* [online]. 2006 [cit. 2008-01-12]. Dostupný z WWW: <www.migraceonline.cz>.

UHEREK, Zdeněk. Integrace cizinců na území České republiky. *Publikace a výzkumy* [online]. 2005 [cit. 2008-02-16]. Dostupný z WWW: <migraceonline.cz>.

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Praha : Diderot, 1999. 5. díl/m-o. ISBN 80-902555-7-4.

Internetové zdroje:

www.acsc.org

www.clovekvtisni.cz

www.czso.cz

www.wikipedia.org